

Preporučene javne politike za suzbijanje nelegalne trgovine

Zasnovane na Globalnom indeksu okruženja za nelegalnu trgovinu

Srbija, Bosna i Hercegovina i Crna Gora

Uvod

U cilju unapređenja javnih politika koje se odnose na suzbijanje nelegalne trgovine, Transnacionalni savez za suzbijanje nelegalne trgovine (TRACIT) je angažovao *Economist Intelligence Unit* (EIU) da izradi „Globalni indeks okruženja za nelegalnu trgovinu“. U sklopu Indeksa ocenjeni su strukturni kapaciteti 84 zemlje za efikasnu zaštitu od nelegalne trgovine i ilustrovane su njihove prednosti i slabosti u ovoj oblasti kroz 25 pokazatelja vezanih za javne politike, pravo, regulatorno okruženje, ekonomiju, trgovinu, institucije i kulturu.

Nalazi bi trebalo da kreatorima javnih politika posluže da: (i) bolje razumeju regulatorno okruženje i ekonomske prilike koje podstiču nedozvoljenu trgovinu i (ii) utvrde oblasti na koje treba obratiti naročitu pažnju i u kojima treba izraditi delotvorne strategije koje će doprineti otklanjanju ozbiljne pretnje koju predstavlja nedozvoljena trgovina.

Kako bi podstakao efikasan odgovor na nedozvoljenu trgovinu kroz usvajanje javnih politika, TRACIT je izradio skup preporučenih politika zasnovanih na tematskim oblastima na kojima počiva „Globalni indeks“. Te preporuke su univerzalno primenjive i predstavljaju „kontrolnu listu“ osnovnih mera koje države mogu da primene da bi unapredile svoje kapacitete za borbu protiv nelegalne trgovine. One se mogu naći u izveštaju TRACIT-a pod naslovom [Preporuke za suzbijanje nelegalne trgovine: Zasnovane na globalnom indeksu okruženja za nelegalnu trgovinu](#).

Pored toga, pripremili smo i jedan broj inicijalnih tematskih preporuka koje su naročito relevantne za Srbiju, Bosnu i Hercegovinu i Crnu Goru. One su zamišljene kao polazna tačka za razgovore sa predstavnicima država u ovom regionu.

Regionalni prioriteti za Srbiju, Bosnu i Hercegovinu i Crnu Goru

1. Postarati se da se **postojeće nacionalne strategije i akcioni planovi** – i to naročito oni koji se odnose na suzbijanje organizovanog kriminala, pranja novca i trgovine ljudima – **adekvatno sprovode na terenu**, i to kroz opredeljivanje dovoljnih ljudskih i tehničkih resursa. **Unapređenje pravosudnog procesa** je posebno značajan preduslov za efikasnu borbu protiv nelegalne trgovine.
2. Uspostaviti ili **unaprediti nadležnosti institucija za nadzor nad prometom regulisanih proizvoda** (kao što su lekovi ili hrana) **posredstvom interneta**. Postoji hitna potreba da se utvrde jasne odgovornosti i donesu propisi u cilju suzbijanja nedozvoljene

elektronske trgovine i prodaje posredstvom društvenih mreža i tako uspostave regulatorni i nadzorni mehanizmi slični onima koji se primenjuju na tradicionalne lance snabdevanja. U vezi sa ovim kanalom nelegalne trgovine, intenzivirati napore na **obezbeđenju integriteta usluga brze pošte i međunarodnih kurirskih i poštanskih usluga**. Nedozvoljeni proizvodi, uključujući falsifikovane lekove, životinje čija je trgovina zabranjena i krivotvorenu robu sve se češće prodaju posredstvom interneta i u malim paketima dostavljaju potrošačima koji neretko nisu svesni prevare. Takođe, trebalo bi intenzivirati zajedničko delovanje sa posrednicima i platformama za elektronsku trgovinu i produbiti saradnju između države i privatnog sektora.

3. Uvesti ili unaprediti **centralizovane i standardizovane sisteme za vođenje evidencije i prikupljanje statističkih podataka o krivičnim delima nedozvoljene trgovine**. Centralizovani podaci o istragama, zaplenjenoj robi, vozilima, povezanim kompanijama itd. bi mogle da ukažu na trendove i modus operandi organizovanih grupa. **Omogućiti uzajamni pristup bazama podataka različitih kontrolnih organa** i drugih tela koja se bave suzbijanjem i istragom nedozvoljene trgovine (kao što su policija, tužilaštva, uprave za sprečavanje pranja novca, poreske i carinske uprave) i interoperabilnost tih baza podataka.
4. **Racionalizovati poresku politiku**, subvencije i poreske olakšice koje dovode do šverca, krivotvorenja i krađe. Poreska i cenovna diferencijacija su među ključnim pokretačima nedozvoljene trgovine, te je stoga od presudnog značaja postarati se da se takvim merama ne podstakne nelegalno trgovanje. Treba razmotriti uvođenje jednostavnih, jednostepenih poreskih struktura koje će biti usklađene sa različitim činiocima na strani tražnje, uključujući tu i ukupnu potrošnju, cenu, prihode i, shodno tome, dostupnost proizvoda.
5. **Bliže saradivati sa privatnim sektorom** u cilju pružanja podrške državnim organima u istragama dela nedozvoljene trgovine. Trebalo bi u okviru postojećih pravnih i institucionalnih okvira unaprediti praksu redovne saradnje između privatnog i javnog sektora kako bi se u istragama bolje iskoristili resursi, podaci, informacije i forenzički kapaciteti privatnih preduzeća na koje negativno utiče nedozvoljena trgovina.
6. Povećati **efikasnost** carinskih procedura i potonjih **terenskih kontrola robe u carinskim skladištima namenjenih tranzitu i re-eksportu**.
7. Poboljšati opremljenost i unaprediti stručna znanja nadležnih organa unutrašnjih poslova za **spровоđenje finansijskih istraga**. Istrage dela organizovanog kriminala i ozbiljnih slučajeva korupcije trebalo bi da u najvećoj mogućoj meri budu praćene i finansijskim istragama. One bi naročito trebalo da se zasnivaju na mehanizmima u okviru kojih se od lica pod istragom očekuje da opravdaju razliku između imovine i prijavljenih prihoda.

8. Rešavati probleme koji nastaju zato što **privrede zasnovane na razmeni gotovine** otežavaju otkrivanje pranja novca.
9. **Eliminisati sveprisutnu korupciju** koja je i dalje jedan od ključnih podsticaja za nedozvoljenu trgovinu, i to naročito u carinskim i organima unutrašnjih poslova. Veća **automatizacija carinskih procedura** može biti delotvorno rešenje za ovaj problem jer će se time suziti prostor sa korupciju.
10. **Unaprediti saradnju organa unutrašnjih poslova unutar ovog podregiona**, kako bilateralno tako i kroz postojeće multilateralne mehanizme kao što je **Centar za sprovođenje zakona u jugoistočnoj Evropi (SELEC)**. Savetujemo državama članicama Centra da u borbi protiv nedozvoljene trgovine koriste njegove inovativne alate poput nedavno predstavljenog elektronskog priručnika čiji je cilj da organima unutrašnjih poslova pomogne da efikasnije koriste institut „kontrolisanih isporuka“.
11. **Uvesti programe dodele statusa ovlašćenog privrednog subjekta (OPS)** ili nastaviti rad na uspostavljanju potpuno funkcionalnih programa tog tipa. Ovakvi programi privrednicima nude povlašćen carinski tretman i brže carinjenje robe, što za posledicu ima niže troškove prevoza. Prednost za carinske organe ogleda se u tome što svoje ograničene resurse mogu da usmere na ispitivanje pošiljki nepoznatih i potencijalno nebezbednih subjekata.
12. Proširiti nadležnosti i **izgraditi kapacitete nedavno formiranih državnih organa zaduženih za upravljanje imovinom proisteklom iz krivičnih dela nedozvoljene trgovine**.
13. **Uvesti ozbiljnije krivične sankcije**. Prioritet bi trebalo da bude pooštavanje kaznene politike širom regiona kako bi se sprečilo da lica koja nedozvoljeno trguju iskoriste najslabije kaznene režime.